

INTERPRETAREA OFICIALĂ A DISPOZIȚIILOR PENALE PRIVIND HULIGANISMUL: PROBLEME ȘI SOLUȚII

Sergiu BRÎNZĂ

Catedra Drept Penal și Criminologie

The problems and the solutions related to the official interpretation of the penal provisions with regard to hooliganism are analyzed in the present article. The norm provided by art.287 of the Criminal Code of Republic of Moldova always had a high potential of being interpreted extensively, therefore the legality principle was violated. The article is a reaction to the passing of the Plenum Decision No.4/2006 (dedicated to the explication of art.287 of the Criminal Code of Republic of Moldova). The formulated suggestions and proposals have the aim to fix with greater precision the limits of applying the above-mentioned article. The judges need an efficient model to be directed in the process of carrying out the penal justice related to the hooliganism cases.

Caracterul adecvat al reflectării verbale a dreptului în textul legii penale poate fi privit ca un rezultat ideal, ca un obiect final și suprem al activității legislative, ca un criteriu de evaluare a eficacității acestei activități și, totodată, ca un stimulent de perfecționare continuă a legii penale. În virtutea faptului că între litera legii penale și spiritul legii penale nu poate fi pus semnul egalității (cât de perfectă ar fi legea penală), elucidarea sensului legii penale va constitui întotdeauna o problemă de maximă actualitate.

În acest plan, V.V. Ignatenko consideră că prin „calitatea juridică a legii” se înțelege totalitatea constantă a calităților de legalitate juridică, precum și a calităților juridico-instrumentale și tehnico-juridice, care împreună constituie una dintre premisele acțiunii eficiente a legii, în corespundere cu scopurile care au fost tratate la adoptarea ei. În special, calitatea tehnico-juridică a legii se exprimă în calitatea corelării în lege a factorului formal și a celui estimativ (printre cele mai importante aspecte ale căreia se numără utilizarea rațională a conceptelor estimative), precum și în calitatea lingvistică a legii [1]. În același făgaș ideatic, A.P. Ciugaev și E.V. Barakina susțin că insuficiența calitate a conținutului legii penale se exprimă, în special, în imprecizia și neclaritatea lexicului legal, ceea ce are drept urmare interpretarea echivocă a legii penale [2].

Sub acest aspect, art.287 CP RM este una dintre cele mai dificile norme penale. Sintagmele „care încalcă grosolan ordinea publică și exprimă o vădită lipsă de respect față de societate”, „opunerea de rezistență”, „cinism sau obrăznicie deosebită” etc. – specificate în dispoziția de incriminare a faptei de huliganism – fie că reprezintă concepte estimative, fie că se caracterizează prin imprecizie și neclaritate, fie îmbină ambele aceste aspecte. Iată de ce, judecătorilor trebuie să le fie propus un model eficient de îndrumare în procesul de înfăptuire a justiției privind cauzele referitoare la huliganism.

Are dreptate V.E. Godik când afirmă: „Echivocitatea interpretării se manifestă cel mai acut în procesul de înfăptuire a justiției. Dacă hotărârile judecătorești reprezintă una dintre formele de realizare a dreptului, însă hotărârile respective oferă o interpretare ambiguă a normelor de drept, apare problema eficienței legii în principiu” [3]. Tocmai de aceea, Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova „Cu privire la practica judiciară în cauzele penale despre huliganism”, nr.4 din 19.06.2006 (în continuare – Hotărârea Plenului nr.4/2006) [4], are ca scop declarat „aplicarea corectă și uniformă a legislației care vizează examinarea cauzelor despre huliganism”.

Necesitatea imperioasă a interpretării oficiale a prevederilor legii penale (mai cu seamă a unor astfel de prevederi cum este cea vizând infracțiunea de huliganism) o confirmă Curtea Europeană a Drepturilor Omului. De exemplu, în cauza *Kokkinakis contra Greciei*, instanța europeană a subliniat: „... o infracțiune trebuie să fie definită clar prin lege. Această condiție are a fi îndeplinită atunci când individul poate să știe, pornind de la prevederea normei pertinente și, la nevoie, cu ajutorul interpretării ce-i este dată în jurisprudență (sublinierea ne aparține – n.a.), ce acte și omisiuni sunt de natură să-i angajeze răspunderea penală” [5].

Desigur, în condițiile desfășurării reformei legislative un rol aparte este rezervat legiuitorului, care trebuie să-și formuleze ideile cu maximă precizie și claritate. Iar, la necesitate, să efectueze interpretarea autentică a acelor prevederi care sunt percepute nu cu un singur înțeles. Însă, atunci când legiuitorul nu-și îndeplinește această atribuție, intervine Plenul Curții Supreme de Justiție. Incontestabil, interpretarea judiciară a legii

penale constituie unul dintre principalele tipuri de interpretare oficială a legii penale. Este justificat că anume Plenul Curții Supreme de Justiție deține dreptul de a interpreta legea penală nu numai cauzal (în legătură cu examinarea unor cauze penale concrete), dar și de a conferi interpretării legii penale rolul de instrumentar special explicativ, adresat tuturor instanțelor judecătorești din Republica Moldova, în vederea perceperii unitare a sensului legii penale. Reprezentată de judecătorii cei mai pregătiți în plan profesional, această autoritate judecătorească consideră de demnitatea sa să adopte, atunci când este necesar, hotărâri explicative (inclusiv în materie penală).

Hotărârea Plenului nr.4/2006 este una dintre cele mai recente hotărâri explicative în materie penală, adoptate de Plenul Curții Supreme de Justiție. Ea a înlocuit Hotărârea Plenului Judecătoriei Supreme a Republicii Moldova „Cu privire la practica judiciară în cauzele despre huliganism”, nr.12 din 20.12.1993 [6]. Procesul de elaborare și adoptare a noii hotărâri a fost laborios, fapt demonstrat și de cele două proiecte succesive, în baza cărora a apărut Hotărârea Plenului nr.4/2006. Datorită propunerilor și sugestiilor, parvenite inclusiv de la Catedra Drept Penal și Criminologie a Universității de Stat din Moldova, hotărârea adoptată este mult superioară în calitate față de respectivele proiecte. Totuși, așa cum e și firesc, mai există imperfecțiuni care marchează conținutul Hotărârii Plenului nr.4/2006. De datorita doctrinarilor este să sesizeze aceste imperfecțiuni și să recomande îmbunătățirea calității respectivei hotărâri cu caracter explicativ [7].

Anagjându-ne în acest demers, toate recomandările, pe care le vom formula în continuare, le vom concepe în primul rând sub aspectul respectării principiului legalității la interpretarea și aplicarea legii penale.

Astfel, în pct.2 al Hotărârii Plenului nr.4/2006 se menționează: „*Infrațiunea de huliganism, prevăzută la art.287 CP RM, reprezintă acțiunile intenționate care încalcă grosolan ordinea publică și exprimă o vădită lipsă de respect față de societate, manifestate prin oricare din următoarele aspecte:*

- a) *acțiuni însoțite de aplicarea violenței asupra persoanelor;*
- b) *acțiuni însoțite de amenințarea cu aplicarea violenței asupra persoanelor;*
- c) *acțiuni însoțite de opunerea de rezistență reprezentanților autorităților sau altor persoane care curmă actele huliganice;*
- d) *acțiuni care, prin conținutul lor, se deosebesc prin cinism sau obrăznicie deosebită”.*

Considerăm că această expunere de „aspecte” (care sunt, de fapt, modalități normative ale infrațiunii de huliganism) poate induce în eroare: din interpretarea sistemică a componentelor ei se poate deduce că, la lit.d) pct.2 al Hotărârii Plenului nr.4/2006, se au în vedere acțiunile intenționate care încalcă grosolan ordinea publică și exprimă o vădită lipsă de respect față de societate și care, prin conținutul lor, se deosebesc prin cinism sau obrăznicie deosebită.

Însă, o asemenea abordare ar fi incorectă: legiuitorul folosește următoarea formulă în dispoziția art.287 CP RM: „... precum și acțiunile care, prin conținutul lor, se deosebesc printr-un cinism sau obrăznicie deosebită”. Aceasta înseamnă că acțiunile, desemnate prin această formulă, sunt disjuncte de acțiunile intenționate care încalcă grosolan ordinea publică și exprimă o vădită lipsă de respect față de societate.

În consecință, în vederea asigurării efective a aplicării corecte și uniforme a art.287 CP RM, recomandăm Plenului Curții Supreme de Justiție să reformuleze sus-citata parte a pct.2 din Hotărârea Plenului nr.4/2006, după cum urmează:

„Infrațiunea de huliganism, prevăzută la alin.(1) art.287 CP RM, presupune oricare din următoarele modalități:

- a) **acțiunile intenționate care încalcă grosolan ordinea publică și exprimă o vădită lipsă de respect față de societate, însoțite de aplicarea violenței asupra persoanelor;**
- b) **acțiunile intenționate care încalcă grosolan ordinea publică și exprimă o vădită lipsă de respect față de societate, însoțite de amenințarea cu aplicarea violenței asupra persoanelor;**
- c) **acțiunile intenționate care încalcă grosolan ordinea publică și exprimă o vădită lipsă de respect față de societate, însoțite de opunerea de rezistență reprezentanților autorităților sau altor persoane care curmă actele huliganice;**
- d) **acțiunile care, prin conținutul lor, se deosebesc printr-un cinism sau obrăznicie deosebită”.**

Schimbând registrul, consemnăm un punct de vedere exprimat în literatura de specialitate: „Interpretând legea, instanțele judecătorești pot doar să explice conținutul normelor de drept interpretate. Ele nu sunt în drept să creeze noi norme de drept, chiar dacă acestea derivă din normele de drept interpretate. Aceasta decurge din rolul instanțelor judecătorești, în condițiile funcționării principiului separației puterilor în stat.

Imixtiunea instanțelor judecătorești în domeniul creației legislative va duce inevitabil la dereglarea echilibrului dintre diversele ramuri ale puterii, la substituirea puterii legislative de cea judecătorească” [8].

În lumina celor menționate, în ultimul alineat al pct.2 din Hotărârea Plenului nr.4/2006 se folosesc construcții terminologice incorecte, pentru a distinge cele trei variante ale infracțiunii de huliganism. Ne referim la sintagmele „huliganismul simplu” și „huliganismul calificat”. Or, legiuitorul autohton, spre deosebire de legiuitorul român, nu prevede variante calificate ale infracțiunii. Oricum, chiar în legea penală română, variantele calificate ale infracțiunii se prevăd în norme aparte. Nicidecum nu în aceeași normă cu varianta-tip a infracțiunii. Dintr-un alt unghi, probabil, s-a dorit ca sintagmele „huliganismul simplu” și „huliganismul calificat” să fie puse la același nivel cu sintagma „huliganismul agravat”. Aceasta din urmă e folosită de legiuitor în alin.(3) art.287 CP RM. Însă, o asemenea echivalare nu este cu putință, deoarece sintagma „huliganismul agravat” este o expresie a voinței legiuitorului. Spre deosebire de ea, cele două sintagme contestate reprezintă expresii ale voinței instanței supreme. În acest fel, se încearcă a pune la același nivel construcții terminologice, care țin de două sisteme de referință diferite, ceea ce nu este corect sub aspect logic.

Reieșind din cele menționate mai sus, **propunem excluderea ultimului alineat din textul pct.2 al Hotărârii Plenului nr.4/2006.**

Într-o altă ordine de idei, remarcăm definiția noțiunii „ordinea publică” din pct.3 al Hotărârii Plenului nr.4/2006. Este o definiție necesară, deoarece noțiunea dată e utilizată de legiuitor în dispoziția art.287 CP RM.

Este, de fapt, reproducerea fidelă a definiției aparținând lui V.Țaulean: „Ordine publică înseamnă o totalitate de relații sociale ce asigură o ambianță liniștită de conviețuire în societate, de inviolabilitate a persoanei și a integrității patrimoniului, precum și activitatea normală a instituțiilor de stat și publice” [91].

Nu este clar, de ce instanța supremă a ales tocmai această definiție, întrucât ea prezintă unele disfuncționalități grave:

1) ordinea publică este o valoare socială, și nu „o totalitate de relații sociale”. Împreună cu securitatea publică, această valoare socială alcătuiește valoarea socială fundamentală, apărată împotriva infracțiunilor prevăzute în Capitolul XIII din Partea Specială a Codului penal. Pe cale de consecință, relațiile sociale cu privire la securitatea publică și ordinea publică formează obiectul juridic generic al acestui grup de infracțiuni;

2) ordinea publică nu poate asigura nimic, odată ce ea însăși necesită apărare din partea legii penale. Ordinea publică nu dispune de mecanismul pe care îl are legea penală. Ea este un obiect al apărării penale, și nu un factor de apărare penală. Dacă ordinea publică ar fi în stare să asigure ceva, nu ar mai fi necesar ca legea penală să o apere;

3) conviețuirea în societate (*alias* conviețuirea socială) este asigurată prin incriminarea unor fapte prevăzute în Capitolul VIII al Părții Speciale a Codului penal. Nicidecum această valoare socială nu e asigurată de ordinea publică. În mod similar, inviolabilitatea persoanei este asigurată prin incriminarea faptelor prevăzute în Capitolele II, III, IV etc. din Partea Specială a Codului penal. Integritatea patrimoniului e asigurată prin incriminarea faptelor prevăzute în Capitolul VI din Partea Specială a Codului penal. Iar activitatea normală a instituțiilor de stat și publice este asigurată prin incriminarea faptelor prevăzute în Capitolul XVII din Partea Specială a Codului penal. În genere, ordinea publică nu este un accesoriu, un apendice al altor valori sociale, ocrotite de legea penală. Ea este o componentă de sine stătătoare a ordinii de drept, care este apărată de legea penală de rând cu celelalte valori sociale de maximă importanță.

Reieșind din adevărata natură a ordinii publice, recomandăm ca în pct.3 al Hotărârii Plenului nr.4/2006 ea să fie definitivă în felul următor:

„Ordinea publică semnifică segmentul ordinii de drept, reprezentând valoarea socială care s-a format ca urmare a respectării normelor de drept, având ca obiectiv menținerea liniștii și moralității publice, a stimei reciproce, a comportamentului adecvat al cetățenilor în ipostaze cu implicații publice, cu respectul decenței în cuvinte, fapte și atitudini”.

Probabil, cea mai vulnerabilă parte a Hotărârii Plenului nr.4/2006 este cea în care sunt definite noțiunile estimative „încălcarea grosolană a ordinii publice”, „exprimarea unei vădite lipse de respect față de societate”, „opunerea de rezistență reprezentanților autorităților sau altor persoane care curmă actele huliganice”, „cinism sau obrăznicie deosebită” etc.

Consemnăm necesitatea intervenției legiuitorului în problema acestor noțiuni estimative din ar.287 CP RM. Este necesară modificarea articolului dat, astfel încât unele din noțiunile consemnate mai sus (care întotdeauna au reprezentat niște forme fără conținut) să fie excluse din textul legii penale, iar altora să li se imprime

mai multă precizie. Deloc neglijabilă în această privință este opinia experților Consiliului Europei, care au efectuat expertiza Codului penal al Republicii Moldova.

În acest sens, Mariavaleria del Tufo, unul din acești experți, susține: „Fraza care conține expresia „lipsa vădită de respect față de societate” trebuie eliminată, deoarece nu amplifică deloc gravitatea faptei, ci exprimă mai degrabă opinia autorului, care însă nu poate fi sancționată de dreptul penal. Simplul fapt de a opune rezistență unui reprezentant al puterii sau unei alte persoane nu poate fi pedepsit: incriminarea ar fi justificată doar dacă rezistența îmbracă forma unor acțiuni violente sau amenințări. Incriminarea acțiunilor de un deosebit cinism și obrăznicie nu este admisibilă, cu excepția cazului când asemenea acțiuni prejudiciază un interes apărut”.

La rândul său, un alt expert, Vincent Coussirat-Coustere, afirmă: „Reformularea se impune în cazul alin.(1) art.287 CP RM, care conține elemente prea vagi, pentru a fi temei pentru răspunderea penală a autorului. Huliganismul poate să nu „încalce grosolan ordinea publică” și astfel să reprezinte doar un comportament ostil față de societate, iar pentru un asemenea comportament ar fi exagerat ca cineva să fie supus pedepsei penale. Simpla opunere de rezistență autorităților nu poate constitui o infracțiune în sine, ci devine infracțiune doar atunci când este însoțită de violență sau are loc ca urmare a unui ordin ilegal”.

Accentuăm, că toate aceste sugestii și recomandări au fost acceptate de grupul de lucru special, creat sub egida Ministerului Justiției al Republicii Moldova, alcătuit din teoreticieni și practicieni penaliști de notorietate, instituit în scopul întocmirii tabelului de divergențe pe marginea recomandărilor experților Consiliului Europei, expuse în expertiza Codului penal. Acest grup de lucru și-a desfășurat activitatea încă în martie-aprilie 2005. Însă, art.287 CP RM nu a suferit deocamdată nici o modificare.

Pentru a determina o reacție mai promptă a legiuitorului la recomandările de modificare a art.287 CP RM, venim cu o propunere concretă de reconsiderare a dispoziției alin.(1) art.287 CP RM și, implicit, a noțiunii legislative a huliganismului, după cum urmează:

„Fapta săvârșită în public, îndreptată împotriva ordinii publice, însoțită de violență sau amenințare cu violență”.

O asemenea definiție legislativă a noțiunii infracțiunii de huliganism ar comporta următoarele avantaje:

- 1) ar fi dispensată de noțiunile estimative, pe care le-am contestat mai sus;
- 2) noțiunea „fapta săvârșită în public” este definită chiar de legiuitor în art.131 CP RM. Ea desemnează nu doar un loc public, dar și o ipostază cu implicații publice. Deci, se pretează inclusiv situațiilor când este săvârșit așa-numitul „huliganism habitual”;
- 3) noțiunea „ordinea publică” este definită în Hotărârea Plenului nr.4/2006, desemnând obiectul infracțiunii de huliganism. Indirect, noțiunea dată desemnează și motivele huliganice, care stau la baza încălcării ordinii publice;
- 4) violența sau amenințarea cu violența constituie diferența specifică ce demarchează infracțiunea de huliganism de contravenția de huliganism nu prea grav, prevăzută la art.164 al Codului cu privire la contravențiile administrative;
- 5) sintagma „însoțită de violență sau amenințare cu violență” este aplicabilă inclusiv ipotezei opunerii de rezistență reprezentanților autorităților sau altor persoane care curmă actele huliganice, așa cum ipoteza dată e concepută de experții Consiliului Europei.

Referindu-ne la o altă problemă, menționăm că în pct.3 al Hotărârii Plenului nr.4/2006 se menționează că „prin „opunere de rezistență reprezentanților autorităților sau altor persoane care curmă actele huliganice” se înțelege săvârșirea unor acțiuni fizice active de opunere de rezistență, care se realizează în procesul comiterii actelor de huliganism. Ignorarea cerințelor persoanelor indicate de a înceta activitatea huliganică nu constituie opunere de rezistență. Numai intervenția fizică, folosirea forței pentru curmarea acțiunilor fizice se consideră drept opunere de rezistență”.

Ridică semne de întrebare sintagma „folosirea forței pentru curmarea acțiunilor fizice”. Care este înțelesul acesteia? Poate acela că persoanei, care opune rezistență, îi este refuzat dreptul la legitimă apărare? Însă, reieșind din art.36 CP RM, oricare persoană, care îndeplinește condițiile cerute de această normă, are acest drept. Iar, printr-o hotărâre explicativă a Plenului Curții Supreme de Justiție, acest drept, legalmente statuat, nu poate fi restrâns.

În genere, recomandarea de interpretare a noțiunii „opunere de rezistență reprezentanților autorităților sau altor persoane care curmă actele huliganice”, așa cum apare în Hotărârea nr.4/2006, nu poate satisface regimul

juridic penal dintr-o țară care s-a angajat să traducă în viață prevederile Convenției pentru apărarea drepturilor și a libertăților fundamentale ale omului. Or, opunerea de rezistență reprezentanților autorităților publice sau altor persoane care curmă actele huliganice trebuie să atingă gradul prejudiciabil specific unei infracțiuni. Dacă opunerea de rezistență nu presupune aplicarea violenței sau amenințarea cu aplicarea violenței, nici nu are loc ca urmare a unui ordin legal, atunci calificarea nu poate fi făcută conform art.287 CP RM.

În acest sens, pot fi interpretate prin analogie unele exemple din practica de aplicare a Convenției pentru apărarea drepturilor și a libertăților fundamentale ale omului. Astfel, în cauza *Stankov și Organizația macedoniană unită Ilinden contra Bulgariei*, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a arătat că noțiunea „libertatea de întruniri pașnice” nu cuprinde manifestațiile ai căror organizatori și participanți au intenții violente [10]. În altă cauză, fosta Comisie Europeană a Drepturilor Omului a statuat că nu se poate prevala de libertatea de întrunire pașnică cel care participă la o manifestare violentă [11].

Observăm că instanța europeană folosește termenul „violență”, termen care este larg uzitat și în Codul penal al Republicii Moldova, termen care este susceptibil de o interpretare precisă [12]. Nu același lucru poate fi consemnat în cazul construcțiilor terminologice utilizate pentru definirea, în pct.3 al Hotărârii Plenului nr.4/2006, a conceptului „opunere de rezistență reprezentanților autorităților sau altor persoane care curmă actele huliganice”: „acțiuni fizice active”; „intervenția fizică”; „folosirea forței”. Unde începe și unde se termină aria de aplicare a acestor noțiuni? Care este valoarea lor explicativă, odată ce ele însele necesită explicații pentru a putea fi înțelese?

În altă ordine de idei, merită atenție recomandarea specificată la pct.7 al Hotărârii Plenului nr.4/2006: „În cazul în care o persoană a săvârșit în perioade diferite două sau mai multe infracțiuni, pentru care responsabilitatea este prevăzută de diferite alineate ale art.287 CP RM, faptele săvârșite de făptuitor se vor considera, la fel, huliganism repetat. Însă, în asemenea cazuri, calificarea definitivă se va efectua în baza alineatului ce prevede o pedeapsă mai gravă, indicându-se toate semnele constitutive ale huliganismului”.

Cu alte cuvinte, instanțelor judecătorești li se propune să aplice concomitent regulile concursului de infracțiuni și regulile repetării infracțiunii, atunci când după infracțiunea de huliganism este săvârșită o infracțiune omogenă prevăzută de un alt alineat al art.287 CP RM.

De ce spunem „și regulile concursului de infracțiuni”? Deoarece la pct.6 din Hotărârea Plenului nr.4/2006 se prevede că, în aceeași ipoteză, se vor aplica regulile concursului de infracțiuni.

Contradicția evidentă între pct.6 și pct.7 ale Hotărârii Plenului nr.4/2006 nu poate fi trecută cu vederea. Fără soluționarea acestei contradicții nu poate fi asigurată aplicarea unitară a legii penale în cazul succesiunii a două sau a mai multor infracțiuni de huliganism, prevăzute de diferite alineate ale art.287 CP RM. Repetarea infracțiunii și concursul de infracțiuni sunt instituții incompatibile.

Or, conform art.32 CP RM, concursul de infracțiuni este o formă a pluralității de infracțiuni. Cât privește repetarea infracțiunii, *de iure* ea este tratată ca infracțiune unică. Însă, *de facto*, repetarea infracțiunii reprezintă o pluralitate de infracțiuni.

Ne-am referit pe larg la acest aspect în unul din studiile noastre anterioare [13]. Pentru a evita repetițiile inutile, sintetizând, vom menționa doar că dacă făptuitorul a săvârșit două infracțiuni, nu-i poate fi aplicată răspunderea penală de două ori pentru una din aceste infracțiuni. Or, anume dublarea aplicării răspunderii penale pentru aceeași infracțiune reprezintă o încălcare flagrantă a principiului echității, atunci când aceeași infracțiune se ia în considerație atât ca element al repetării infracțiunii, cât și ca element al concursului de infracțiuni. Iar dacă nu se respectă echitatea la diferențierea de către legiuitor a răspunderii penale, atunci nici corectetea calificării în conformitate cu legea penală, nici respectarea cu strictețe a regulilor și principiilor de aplicare a pedepsei nu pot să asigure promovarea echității.

În concluzie, reieșind din cele consemnate mai sus, considerăm că recomandarea de la pct.7 al Hotărârii Plenului nr.4/2006 constituie un factor derutant și chiar nociv, în contextul acestui act explicativ. Ca urmare, **optăm pentru eliminarea pct.7 din Hotărârea Plenului nr.4/2006.**

În alt registru, provoacă reticență recomandarea specificată la alin.2) pct.10 al Hotărârii Plenului nr.4/2006: „Actele de huliganism însoțite de opunerea de rezistență colaboratorilor, reprezentanților autorităților sau altor persoane care curmă actele huliganice, inclusiv cele însoțite de violență sau de amenințarea aplicării ei în privința persoanelor indicate, sunt cuprinse complet în alin.(1) art.287 CP RM și nu necesită o calificare suplimentară conform altor articole din Codul penal”.

În primul rând, opunerea de rezistență însoțește nu huliganismul. După cum reiese din dispoziția alin.(1) art.287 CP RM, opunerea de rezistență (ca modalitate normativă a acțiunii adiacente) însoțește acțiunile intenționate care încalcă grosolan ordinea publică și exprimă o vădită lipsă de respect față de societate (ca modalitate normativă a acțiunii principale). Huliganismul cuprinde ambele aceste tipuri de acțiuni, raportându-se față de ele ca întregul față de parte. Deci, nu le poate însoți. În caz contrar, ar trebui să admitem existența unui himeric concurs dintre o infracțiune și o parte integrantă a acelei infracțiuni.

În al doilea rând, ce vrea să însemne termenul „colaboratorilor”, menționat la alin.2) pct.10 al Hotărârii nr.4/2006? Or, în explicația respectivă a Plenului acest termen este folosit separat de sintagma „reprezentanților autorităților sau altor persoane care curmă actele huliganice”. Înseamnă oare că cei desemnați prin termenul „colaboratori” nu intră sub incidența acestei sintagme? Dacă e așa, atunci care este înțelesul noțiunii „reprezentanții autorităților”, specificate în alin.(1) art.287 CP RM? Căci, legiuitorul nu utilizează în această dispoziție termenul „colaboratori”.

Astfel, observăm că acest termen este de prisos în cazul recomandării prevăzute la alin.2) pct.10 din Hotărârea Plenului nr.4/2006. Cu certitudine, noțiunea „reprezentanții autorităților” din alin.(1) art.287 CP RM (ca și noțiunea similară „reprezentant al autorității publice” de la lit.e) alin.(3) art.145 CP RM și alte noțiuni analoage) cuprinde și noțiunea „colaboratori de poliție” (probabil, anume această noțiune este desemnată prin termenul imprecis „colaboratori”). De aceea, nu este cazul de a fi tratate disjunctiv conceptele „colaboratori de poliție” și „reprezentanții autorităților”. Cele două concepte se află în relația de tip „parte-întreg”.

În al treilea rând, ceea ce este mai important, din alin.2) pct.10 al Hotărârii Plenului nr.4/2006 rezultă că infracțiunea de huliganism, care presupune opunerea de rezistență, implicând violența, se califică numai conform alin.(1) art.287 CP RM și nu necesită o calificare suplimentară. Această explicație este ruptă contextual de explicațiile conținute la alin. 5)–7) pct.10 al Hotărârii Plenului nr.4/2006. Or, conform acestora, huliganismul – presupunând lipsirea intenționată de viață, vătămarea intenționată gravă a integrității corporale sau a sănătății ori vătămarea intenționată medie a integrității corporale sau a sănătății – urmează a fi calificat **numai** conform, respectiv, lit.c) alin.(2) art.145, lit.h) alin.(2) art.151 ori lit.i) alin.(2) art.152 CP RM.

Deci, în foarte puține cazuri, huliganismul, care presupune opunerea de rezistență, implicând violența, se califică potrivit alin.(1) art.287 CP RM.

În mod regretabil, din definiția noțiunii de violență, formulată în pct.3 al Hotărârii Plenului nr.4/2006, nu se învederează care sunt aceste cazuri. Potrivit acestei definiții, violența în contextul huliganismului „*se poate manifesta prin cauzarea unor prejudicii sănătății, care pot surveni în urma săvârșirii unor acțiuni cu caracter violent, produse prin aplicarea de lovituri, prin imobilizarea, îmbrâncirea, punerea unei piedici victimei, urmate de vătămarea integrității corporale sau de leziuni corporale, sau fără cauzarea prejudiciului sănătății*”.

În principiu, această definiție nu face decât să enumere metodele și procedeele de violență. Lipsește însă referirea la gradul de violență, căruia ar fi trebuit să i se acorde o atenție primordială. De asemenea, lipsește conexiunea dintre definiția citată mai sus și prevederile de la alin.5)-7) pct.10 al Hotărârii Plenului nr.4/2006. Iar o asemenea conexiune ar trebui să existe, întrucât este vorba de legătura dintre elemente compatibile ale aceluiași sistem de referință.

În consecință, luând în considerație cele afirmate mai sus, **propunem**, înainte de toate, **eliminarea explicației prevăzute la alin.2) pct.10 al Hotărârii Plenului nr.4/2006**. De asemenea, **recomandăm ca definiția noțiunii de violență, conținută în pct.3 al aceleiași hotărâri, să fie substituită prin următoarea:**

„În sensul art.287 CP RM, prin „violență” se are în vedere violența soldată cu vătămarea ușoară a integrității corporale sau a sănătății, ori violența soldată cu leziuni corporale care nu presupun dereglarea de scurtă durată a sănătății, nici pierderea neînsemnată și stabilă a capacității de muncă”.

În alt context, semnalăm că în pct.9 al Hotărârii Plenului nr.4/2006 se prevede că insultele, de felul lor, „*săvârșite în familie, apartament, în privința rudelor, cunoscuților, și provocate de relațiile personale ostile etc. vor fi calificate în baza articolelor Codului penal ce prevăd răspunderea pentru infracțiunile împotriva vieții și sănătății persoanei*”.

Din această recomandare reiese că insultele reprezintă o infracțiune contra vieții și sănătății persoanei. Semnalăm că recomandarea dată este adecvată unui context legislativ străin, dar nicidecum realităților juridice reflectate în Codul penal al Republicii Moldova. Răspunderea penală pentru insultă se prevede, de exemplu, în art.130 al Codului penal al Federației Ruse. În Codul penal al Republicii Moldova, adoptat la 24.03.1961,

răspunderea penală pentru insultă a fost prevăzută pînă la 9.12.1994. La moment, răspunderea pentru această faptă se prevede în art.47³ „Injuria” din Codul cu privire la contravențiile administrative. Mai mult, insulta (*alias* injuria) nu este și nici nu a fost considerată o faptă îndreptată împotriva vieții sau sănătății persoanei. Aceasta deoarece insulta reprezintă înjosirea intenționată a onoarei și demnității unei persoane prin acțiune, verbal sau în scris. Deci, are un cu totul alt obiect al atentării.

În virtutea acestui fapt, **recomandăm eliminarea cuvântului „insulte” din pct.9 al Hotărârii Plenu-
lui nr.4/2006.**

De asemenea, nu putem face abstracție de prevederea de la alin.1) pct.10 al Hotărârii Plenului nr.4/2006, conform căreia „*persoana care a contribuit în calitate de autor (organizator, instigator, complice) la săvârșirea actelor huliganice va purta răspundere conform art.42 și 287 CP RM*”. Contextul parantetic, în care se utilizează termenii „organizator”, „instigator” și „complice”, arată că ipostaza în care apar participanții respectivi la infracțiune este subsidiară, secundară ipostazei în care apare autorul infracțiunii. Însă, forma nu corespunde cu conținutul: în cazul faptelor organizatorului, instigatorului sau complicelui, trebuie să se facă referire la art.42 CP RM; în cazul autoratului la infracțiune o asemenea referire ar fi forțată și de prisos.

În genere, **autorul infracțiunii nu trebuie menționat în contextul explicației oferite la alin.1) pct.10 al Hotărârii nr.4/2006. Explicația dată trebuie să se refere exclusiv la organizator, instigator, complice.**

În încheiere, trebuie să consemnăm că nu poate fi pusă la îndoială necesitatea stringentă a Hotărârii Plenului nr.4/2006. Dinamica săvârșirii infracțiunii de huliganism nu suferă fluctuații semnificative. Astfel, în 1998 au fost înregistrate 1132 infracțiuni de huliganism; în 1999 – 1052 infracțiuni de huliganism; în 2000 – 1060 asemenea infracțiuni; în 2001 – 1163 infracțiuni de huliganism; în 2002 – 1356 asemenea infracțiuni; în 2003 – 1316 infracțiuni de huliganism; în 2004 – 1062 asemenea infracțiuni; în 2005 – 965 infracțiuni de huliganism [14]. Ceea ce înseamnă că cauzele penale cu privire la huliganism se află în examinare, într-un număr considerabil, practic în fiecare instanță judecătorească din Republica Moldova.

În context, apare ca relevantă opinia expusă de V.E. Godik: „Dacă o instanță de judecată pronunță o hotărâre privitoare la aplicarea normelor de drept în anumite circumstanțe, iar altă instanță de judecată, aplicând aceleași norme în circumstanțe similare, pronunță o hotărâre cu totul diferită, prin aceasta se încalcă principiul legalității de pronunțare a hotărârilor judiciare. Întrucât atât normele de drept care lasă loc pentru interpretări diferite, cât și hotărârile judiciare care interpretează diferit normele de drept, lipsesc de sens însăși procedura de examinare judiciară, toate acestea subminează considerabil încrederea acordată statului, în general, și puterii judecătorești, în special. În rezultat, este posibilă dezvoltarea nihilismului juridic, care comportă pericol pentru conștiința juridică a societății” [15].

Subscriem acestei opinii, mai ales luând în considerație că de interpretări diferite sunt susceptibile nu doar reglementările privind infracțiunea de huliganism, dar și unele recomandări din Hotărârea nr.4/2006. Or, în opinia lui M.V. Feoktistov, hotărârile explicative ale Plenului Curții Supreme de Justiție „trebuie să nu creeze noi dispoziții penale, cu atât mai mult – să nu contravină legislației în vigoare” [16].

În prezentul studiu, ca scop principal, ne-am propus tocmai reducerea numărului unor asemenea deficiențe în conținutul Hotărârii nr.4/2006. Sugestiile și propunerile pe care le-am formulat sunt de natură să fixeze cu mai multă precizie limitele de aplicare a art.287 CP RM. Judecătorii au nevoie de un model eficient de îndrumare în procesul de înfăptuire a justiției penale privind cauzele referitoare la huliganism. Un asemenea model trebuie să se conțină într-o hotărâre explicativă de maximă autoritate pentru toate instanțele judecătorești care înfăptuiesc justiția penală.

Referințe:

1. Игнатенко В.В. Концептуальные основы теории правового качества закона // advocat.irk.ru/aum/archive/info.aspx?nodeid=9bf1545a-foce-4b67-8c94-8263d172bd45
2. Чугаев А.П., Баранкина Е.В. К вопросу о качестве современного уголовного законодательства // Законодательная техника современной России: состояние, проблемы, совершенствование. - Нижний Новгород, 2000, с.301-308.
3. Годик В.Е. Толкование норм права в судебных решениях в Российской Федерации: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. - Москва, 2006, с.4.
4. Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova. - 2007. - Nr.1. - P.11-13.
5. Case of Kokkinakis v. Greece// cmiskp.echr.coe.int
6. Culegere de hotărâri ale Plenului Curții Supreme de Justiție (mai 1974 – iulie 2002). - Chișinău, 2002, p.354-359.

7. În acest context, aducem ca exemplu articolul: Коняхин В., Огородникова Н. Постановление Пленума Верховного Суда РФ «О судебной практике по делам о преступлениях, предусмотренных статьями 131 и 132 Уголовного кодекса РФ» // Уголовное право. - 2005. - №1. - С.38-41.
8. Юридическая природа актов судебного толкования права // advocat.irk.ru/aum/arhive/info.aspx?nodeid=333a5ad1-2139-4d86-ad36-8633640904.
9. Codul penal al Republicii Moldova. Comentariu / Sub red. lui A.Barbăneagră. - Chișinău, 2003, p.621.
10. Case of Stankov and the United Macedonian organisation Ilinden *versus* Bulgaria // cmiskp.echr.coe.int
11. Case of Ciraklar *versus* Turkey // cmiskp.echr.coe.int
12. *A se vedea* în acest sens: Brînză S., Stati V. Unele reflecții asupra practicii aplicării răspunderii penale pentru omorul intenționat (Partea I) // Revista Națională de Drept. - 2007. - Nr.6. - P.2-6.
13. *A se vedea*: Brînză S., Stati V. Conceptul „repetarea infracțiunii”: argumente în favoarea excluderii din Codul penal al Republicii Moldova // Revista Națională de Drept. - 2007. - Nr.2. - P.14-19; Nr.3. - P.6-12.
14. Numărul infracțiunilor înregistrate // www.statistica.md/statistics/dat/932/ro/Justitie-1998-2005_ro.htm
15. Годик В.Е. Оp. cit., p.5.
16. Феоктистов М.В. Толкование уголовного законодательства и проблемы его комментирования // Проблемы комментування кримінального закону: Матеріали міжнародної наукової конференції. Науковий вісник. - 2004. - №2. - P.35-47.

Prezentat la 03.07.2007